

طراحی و اعتباریابی مدل اجرای خطمشی‌های تعاون روستایی در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی

نسرین خدابخشی هفشجانی^۱

زین‌العابدین امینی سابق^۲

مسعود قربان حسینی^۳

احسان ساده^۴

تاریخ وصول: ۹۷/۰۶/۲۳

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۰/۰۱

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارائه یک چارچوب نظری و مدل پارادایمی از برساخت‌های شخصی اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور به دنبال ارائه نظریه بومی و اعتباریابی آن است. نمونه آماری در بخش کیفی از ۲۰ نفر از اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی هستند که مورد مصاحبه واقع شده‌اند و در بخش کمی که از فرمول جامعه نامشخص تعداد ۱۶۵ نفر از اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری کشور مورد سؤال واقع شده‌اند. نتایج نشان داد که از نظر اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی «اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی، با درگیر کردن ذی‌نفعان عمومی و مجریان، ضمن تسهیم آنان در مشارکتی همه‌جانبه با استراتژی‌هایی چون بهینه‌سازی اقتصاد و توسعه منابع روستایی همسو و همگرا، به توسعه تعاون روستایی بر پایه توانمندی بومی و خودکفایی منجر می‌شود» و اساساً سطح تعیین‌کنندگی اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی منوط به مؤلفه‌هایی چون؛ پیش‌بینی ابزاری در اجراء فرهنگ‌سازی، توانمندی بومی، مشارکت فعال، توجیه ذی‌نفعان عمومی، اتکای به خود، بازخوردهای مثبت، بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع، همسویی منافع عمومی و فردی، توسعه روستایی و خودکفایی است.

واژگان کلیدی: الگوی بومی، اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری، تعاون روستایی، اقتصاد مقاومتی.

۱- گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، واحد خلخال، دانشگاه آزاد اسلامی، خلخال، ایران.

۲- گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران (نویسنده مسئول).

drsajadamini@yahoo.com

۳- گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران.

۴- گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران.

مقدمه

عمده مشکلات کشور نه در برنامه‌ریزی‌ها و محتوای آن‌ها، بلکه اجرای ناقص و نادرست عمده خط‌مشی‌ها مشکل اصلی و کلان بسیاری از کشورهاست. هر خط‌مشی در هر کشوری سه فرایند کلی را طی می‌کند، کار خط‌مشی‌ها با تدوین آن‌ها شروع شده، سپس اجرا و در نهایت ارزیابی می‌شوند. بنابر نظر بسیاری از نظریه‌پردازان خط‌مشی‌گذاری اجرا مهم‌ترین مرحله در این فرایند است. اجرای خط‌مشی تعریف متفاوتی را خواهد داشت؛ در ساده‌ترین شکل، اجرا، انجام کامل نیت خط‌مشی توسط کارکنان دولتی معرفی می‌شود. در تعریفی دیگر اجرای خط‌مشی، شامل اقداماتی می‌شود که به‌وسیله افراد یا گروه‌های دولتی یا خصوصی برای نیل به اهداف خط‌مشی انجام می‌شود (طاهرپور کلاتتری و معمارزاده، ۱۳۸۷: ۴۹). مرحله اجرا یکی از مهم‌ترین و پرچالش‌ترین مراحل فرایند خط‌مشی‌گذاری است (فلاح و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰۳) و اجرا به‌عنوان یکی از مراحل اصلی خط‌مشی‌گذاری عمومی از سال ۱۹۷۰ به بعد مورد توجه خاص محققان و نظریه‌پردازان خط‌مشی قرار گرفت (عباسی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۹). خط‌مشی‌های عمومی در دو بعد ملی و محلی قابلیت اجرایی دارند، هرچند دارای محتویات متفاوتی هستند. در بعد ملی این خط‌مشی متوجه سیاست‌های کلان و در بعد محلی معمولاً سیاست‌های خردتری را دنبال می‌کنند، هرچند برخی از سیاست‌های کلان نیز در حوزه‌های محلی قابل پیگیری هستند. موفقیت اجرا خط‌مشی‌های عمومی در بعد ملی و محلی بستگی به حضور بازیگران یا مجریان متعهد و آگاه دارد و رهبری بهتر و پایدار و نهادهای سیاسی کارآمد، در اجرای خط‌مشی‌های ملی و محلی موفق عمل خواهند کرد (جانسون^۱ و همکاران، ۲۰۱۱: ۲۲۵).

یکی از خط‌مشی‌های مهم کشور در ارتباط با تعاون روستایی است که به دلیل اجرای ناقص آن‌ها، عملاً تعاون روستایی در کشور جایگاه مناسبی ندارد. البته در مواردی باید گفت تعاون روستایی یک نهاد موفق داخلی بوده است که سال‌ها توانسته بسیاری از مسائل روستایی را حل و فصل کند. تعاونی‌های روستایی وظایفی چون؛ اعتبارات روستایی، تهیه و توزیع کالاهای مصرفی، خرید و فروش محصولات کشاورزی، خدمات فنی و کشاورزی و صنایع تولیدی و تبدیلی دارند که اصولاً برای توسعه، رفاه و ارتقای سطح زندگی روستاییان به وجود آمده است. متأسفانه امروز با نگاهی عمیق به کارایی و اثربخشی شرکت‌های تعاونی روستایی و مقایسه آن‌ها با سنوات گذشته به نظر می‌رسد، به‌رغم اینکه این شرکت‌ها فعالیت‌های ارزشمندی داشته‌اند، ولی با توجه به گذشت چندین سال از تشکیل آن‌ها، تغییرات قابل توجهی در نحوه خدمات‌رسانی و ساختار آن‌ها انجام نشده است و اگر تغییراتی هم صورت پذیرفته، از پیشرفته و توسعه قابل توجهی برخوردار نیست (قره‌قول، ۱۳۹۱: ۱۰۲)؛ بنابراین هرچند مقوله‌های مانند تعاون روستایی و مشارکت، پیشینه‌ای طولانی در کشور دارند، اما خط‌مشی‌گذاری‌های عمومی نهادهایی چون تعاون روستایی اجرای موفقیت‌آمیزی را تجربه نکرده‌اند.

امروزه تعاون اهرم مناسبی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی به شمار می‌رود که می‌تواند در بهره‌وری بهینه از شرایط زندگی، کار، تولید و ارتقای سطح درآمد و وضعیت اجتماعی جامعه مؤثر باشد (محمدی و همکارانش، ۱۳۹۳: ۱). آغاز توجه به تعاونی با درج موادی در قانون تجارت در سال ۱۳۰۳ رسمیت یافت. از لحاظ تشکیل و ثبت تعاونی‌ها، نخستین شرکت تعاونی روستایی در سال ۱۳۱۴ در منطقه داورآباد شهرستان گرمسار تشکیل شد (همتی‌راد، ۱۳۹۳: ۳۸). با وجود پیشینه درخشان تعاونی‌های گوناگون در ایران، خطمشی گذاری این نهادها به توسعه اشتغال و افزایش بهره‌وری منجر نشده است و امروزه حجم بالایی از تعاونی‌های موجود غیرفعال یا منحل شده‌اند. به گزارش خبرگزاری بازار خبر (۱۳۹۳) در حال حاضر برابر آمارهای منتشره ۱۹۸ هزار تعاونی ثبت شده در کشور وجود دارد که ۴۳ درصد آن‌ها غیرفعال و راکد هستند. این امر نشان می‌دهد که مزیت‌های اقتصادی و اجتماعی تعاونی‌ها و تعریف صحیح از فعالیت و کارکرد تعاونی باید فرهنگ‌سازی شود. متأسفانه سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی بسیار ناچیز است؛ به نحوی که آمارها گویای سهم ۳/۸ درصد تا ۵ درصد و بعضاً ۸ درصدی بخش تعاون است که این تناقض آماری نیز خود از عدم احصاء و پایش و استخراج دقیق آمارهای بخش تعاون در محاسبات کلان اقتصاد کشور حکایت دارد؛ با این حال بخش تعاون تا پایان برنامه پنجم توسعه باید به سهم ۲۵ درصدی از اقتصاد دست یابد، سهمی که با گذشت سه سال از اجرای برنامه و درحالی که کمتر از دو سال دیگر به اتمام آن باقی مانده، هنوز ارتقا پیدا نکرده و تعاون را از دستیابی به جایگاه حقیقی خود بازداشته است. در گزارشی دیگر به نقل از خبرگزاری مهر (مهر ۱۳۹۵)، بر اساس قانون اساسی، بخش تعاونی، بخش خصوصی و بخش دولتی سه رکن اصلی اقتصاد ایران هستند که طبق اطلاعات سامانه جامع آمارهای ثبتی تعاون، تا پایان مرداد سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۰۵ هزار و ۴۵۵ تعاونی به ثبت رسیده که از این تعداد حدود ۹۹ هزار تعاونی معادل ۴۸ درصد از کل تعاونی‌های ثبت شده فعال بوده و حدود ۱۰۶ هزار و ۴۹۱ تعاونی فعال ۵۲ درصد غیرفعال یا نیمه فعال هستند. هم‌چنین بر اساس آمارهای استانی بسیاری از تعاونی‌های کشور غیرفعال هستند. این آمار در خراسان رضوی، همدان و آذربایجان غربی وضعیتی مشابه دارند. بسیاری از تعاونی‌های غیرفعال در قالب صنایع معدنی، فرش دستباف، خدمات، تأمین نیاز مصرف‌کنندگان، اعتبار و مسکن بوده‌اند که در بسیاری از آن‌ها تجارب مثبتی دیده نشده است؛ بنابراین ریشه این مشکلات و بسیاری مسائل دیگر را باید در مسائل ناشی از اجرای آن‌ها دید و این عوامل مربوط به ضعف ساختار اجرایی است و شامل نبود استقلال نسبی در ارکان اجرایی؛ مشخص نبودن وظایف و مسئولیت‌ها؛ کمبود ارتباطات؛ و نبود نظام ارزیابی عملکرد است. هم‌چنین در حوزه مدیریت، برای بقا روش‌هایی برای اجرای بهتر خطمشی‌ها نیاز است که از طریق اندازه‌گیری اثرات مخدوش آن‌ها را کاهش داد (کنبک^۱ و همکاران، ۲۰۱۶: ۱۵۵).

بنابراین به کارگیری مدلی مناسب و کارا برای اجرای خطمشی‌گذاری می‌تواند تعاون روستایی را از مسائلی که امروز گرفتار آن شده نجات دهد و با اجرا بهتر و عملی‌تر خطمشی‌های موجود بتوان تعاون روستایی توسعه داد که نتیجه آن رشد و شکوفایی اقتصادی و تعالی در راستای اقتصاد مقاومتی خواهد بود؛ بنابراین کشور با وجود داشتن تعداد زیادی تعاونی به‌ویژه در حوزه تعاون روستایی، هنوز شاهد توسعه‌ای فراخور نبوده است و به نظر می‌رسد که اجرای این خط‌مش‌ها عملاً با مشکل مواجه بوده و چشم‌اندازها و اهداف تعاون روستایی به‌خوبی محقق نشده است. در همین راستا این پژوهش در نظر دارد به روش کیفی الگویی بومی برای اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی به روش گراند تئوری یا داده‌مبنای با مصاحبه از اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی ارائه نماید و همین‌الگو را در جامعه آماری مشابه نیز به روش کمی اعتباریابی کند.

با توجه به مطالب مطرح‌شده هدف اصلی این مطالعه، کاوش فرآیندهای مدیریتی منجر به طراحی مدلی برای اجرای خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی و اعتباریابی آن است و علاوه بر هدف اصلی اهداف فرعی این تحقیق عبارت بودند از:

- شناخت فهم اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی برای اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی

- کشف مدل پارادایمی و ماتریس پیامد/علی اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی به روش نظریه داده‌مبنای

- اعتباریابی مدل بومی اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی.

در زمینه ادبیات تحقیق، اجرای خطمشی؛ به اعمالی گفته می‌شود که توسط افراد یا گروه‌های اجتماعی و یا اداری برای دستیابی به اهداف مندرج در بیانیه خطمشی و مذاکرات قبل از تصویب دارد. به‌طور کلی، فعالیت‌های مرتبط با اجرای خطمشی عبارت‌اند از؛ شناسایی مجریان، تعیین حدود مسئولیت‌ها و اختیارات مجریان، توزیع منابع و سایر اقدامات پشتیبانی، نظارت بر فعالیت‌های مجریان. در نگاه اول تصور می‌شود فعالیت‌های اجرا، پس از تصویب خطمشی به‌طور خودکار و پیوسته از طریق مؤسسات دولتی و اقتدار خطمشی‌گذاری، به‌سادگی پیاده می‌شوند (دانش‌فرد، ۱۳۹۳: ۳۴). همچنین بعد از آنکه یک مسئله در دستور کار قرار می‌گیرد، بعد از طرح انتخاب‌های گوناگون و گزینش یکی از آن‌ها، آنچه درنهایت باید انجام شود، اجرای آن تصمیم است، این مرحله را اجرای خطمشی می‌نامند (الوانی و شریف‌زاده، ۱۳۹۳: ۱۷۰).

در میان تمام جامعه‌شناسان کلاسیک، وبر برای تحلیل نقش دولت در اقتصاد بیش‌ترین کمک را به جامعه‌شناسی مدرن کرده است. سخن وی این نیست که اقتصاد بر جامعه برتری داشته باشد (مارکس)، یا

طراحی و اعتباریابی مدل اجرای خطمشی‌های تعاون روستایی ...

این که جامعه بر اقتصاد تقدم دارد (دورکیم). رهیافت او درباره موضوع اقتصاد و دولت، حالتی بی‌طرف دارد و تلاش می‌کند طرح کلی مکانیزم‌های اساسی درگیر در این رابطه را ارائه دهد.

در نظریه تکاملی و اقتصادی وبر، سرمایه‌داری بیش از نمونه‌های دیگر اقتصادی، مورد اعتنای وبر قرار گرفته است. «در سرمایه‌داری، در برابر یک اقتصاد تولیدی هستیم که در آن پوشش نیازهای یک گروه انسانی، از هر مقوله‌ای که باشد، توسط بنگاه صورت می‌گیرد؛ و مخصوصاً بنگاه سرمایه‌داری عقلانی، بنگاهی است که در آن به حساب سرمایه‌ها رسیدگی می‌شود، یعنی بنگاه تولیدی که بهره‌وری آن پیوسته، در پرتو فنون حسابداری جدید و تهیه ترازنامه مورد محاسبه و رسیدگی قرار می‌گیرد. گفتن ندارد که یک واحد اقتصادی می‌تواند در شرایطی سرتاپا متفاوت به شیوه‌ای سرمایه‌داری اداره شود. پوشش پاره‌ای آر نیازها ممکن است برحسب اصول سرمایه‌داری سازمان داده شود و پاره‌ای دیگر به شیوه‌ای غیر سرمایه‌داری، مثلاً بر پایه صنایع کارگاهی و اقتصاد ارضی». از نظر وبر فرض سرمایه‌داری جدید مبتنی بر این واقعیت است که محاسبه عقلانی، هنجار همه بنگاه‌های بزرگ تولیدی را به پوشانیدن نیازهای روزمره اشتغال دارند، تشکیل می‌دهد. این عقلانیت به نوبه خود مفروض به شرایط زیر است: یکم، تملک همه وسایل مادی (زمین، ساختمان، ماشین‌آلات، ابزار و غیره) به عنوان ملک آزاد بنگاه تولیدی خصوصی و خودمختار؛ دوم، آزادی دادوستد که جانشین محدودیت غیرعقلانی آن شده است؛ سوم، وجود یک فن عقلانی، که در عین حال هم توانایی پیش‌بینی و هم قدرت ماشینی عظیمی را داشته باشد، چه در زمینه تولید و چه در زمینه نقل و انتقال کالاها؛ چهارم، وجود نظام حقوقی عقلانی و خالی از هرگونه ابهام؛ پنجم، آزادی کار، در این معنا که افرادی که توان کاری خود را می‌فروشند، آن را نه فقط به دلایل تکلیف حقوقی، بلکه به دلایل اقتصادی انجام می‌دهند؛ ششم، بازرگانی شدن اقتصاد، در این معنا برای کسانی که مایلند در فعالیت بنگاه شرکت کنند، این امکان از راه سهامدار شدن آنان به وجود می‌آید. وبر بر دو خصلت شرکت‌های سهامی تأکید می‌کند، یکی اینکه امر سرمایه‌گذاری را برای بنگاه تسهیل می‌کند، دیگر اینکه آن‌ها یک نقش پیش‌تاز، که موجب رونق دادوستد شده است، دارند. با این وصف، شرکت سهامی را نباید چون علت سرمایه‌داری، بلکه باید معلول آن دانست (درخشان و حبیبی، ۱۳۹۷).

در هر زمینه پژوهشی معمولاً کارهایی صورت گرفته که قرابت معنایی نزدیکی با پژوهش محقق دارد. پیشینه در دو قسمت داخلی و خارجی انجام می‌شود که در این بخش از پیشینه داخلی شروع شده و به دنبال آن پیشینه خارجی نیز ارائه شده است.

عباسی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با «بررسی موانع اجرای خطمشی‌های عمومی در سازمان‌های دولتی» به تحلیل خطمشی‌گذاری عمومی پرداخته‌اند. بر اساس نتایج این پژوهش خطمشی‌گذاری عمومی در یک فرآیند ساده شامل سه مرحله اصلی تدوین، اجرا و ارزیابی می‌گردد. اجرا به عنوان یکی از مراحل اصلی خطمشی‌گذاری عمومی از سال ۱۹۷۰ به بعد مورد توجه خاص محققان و نظریه‌پردازان خطمشی قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که الگوی مفهومی تحقیق با داده‌های

گردآوری شده سازگاری و تناسب دارد و مشکلات مربوط به تدوین‌کنندگان خطمشی، مجریان و استفاده‌کنندگان، ماهیت خطمشی، سازمان مجری، انواع کنش‌ها و گروه‌های فشار و محیط با اجرای خطمشی در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی رابطه دارند. نکویی نائینی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی جامعه روستایی بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی: مطالعه موردی شهرستان اصفهان» رمز موفقیت تعاونی‌ها را مشارکت اعضا در مدیریت آن‌ها عنوان کرده‌اند؛ در تعاونی‌های روستایی، به دلیل ماهیت ویژه و اتکای اداره تعاونی بر خواست اعضا و نقش آن‌ها در جهت‌گیری‌های شرکت، مشارکت اعضا از اهمیت بیشتری برخوردار است. یافته‌ها نشان داد که مشارکت اعضا در مدیریت تعاونی‌های تولید روستایی در حد متوسط است؛ همچنین، ضریب همبستگی چندگانه نشان‌دهنده رابطه قوی بین متغیر مشارکت اجتماعی اعضا و متغیر موفقیت بوده و از این رو، تأثیر مشارکت اعضا در موفقیت تعاونی‌ها کاملاً قابل توجه ارزیابی شده است. هانگ^۱ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «درس‌هایی از اجرای خطمشی‌های سازمانی در حوزه دسترسی عمومی به آزمایش‌های بالینی» به تحلیل موانع و راهکارهای اجرای خطمشی‌های حوزه سلامت پرداخته‌اند. بر اساس نتایج حاصله مهم‌ترین چالش‌هایی که در اجرای این خطمشی‌ها وجود دارد، عوامل فرهنگی هستند که برای غلبه بر این چالش‌ها نیازمند تعهدات فعال همه سرمایه‌گذاران این حوزه، محققان و پژوهشگران بوده که با اشتراک‌گذاری منابع آن‌ها زمینه‌های موفقیت اجرای خطمشی‌ها فراهم می‌شود. وو^۲ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «یک شکاف ذهنی از موانع و محدودیت‌های اجرای خطمشی‌گذاری‌های انرژی در مقیاس محلی در مناطق روستایی چین» به بررسی روندهای اجرای کامل خطمشی‌های روستایی پرداخته‌اند. با توجه به نگرانی‌های زیست‌محیطی مرتبط با مصرف سوخت‌های فسیلی در مناطق روستایی، خطمشی‌هایی برای حمایت از مصرف انرژی تجدید پذیر تدوین شده است. بر اساس این سیاست‌ها دولت مرکزی چین باید یک گذار به سمت مصرف پایدار انرژی ایجاد و با اجرا و ارزیابی این خطمشی‌ها بتواند در آینده بخش اعظمی از مصرف انرژی را از فسیلی به سمت انرژی‌های پایدارتر سوق دهد؛ بنابراین این مقاله به بررسی خطمشی‌های دولت چین در بهره‌وری انرژی به روش تجربی پرداخته است. در گام اول شناسایی خط‌مش‌ها انجام گرفته و سپس ارزیابی کلی آن‌ها نشان داده است که بهره‌وری انرژی در مناطق روستایی چین متفاوت از مناطق شهری بوده است، چراکه مقامات محلی خود مانع مهمی در اجرای خطمشی‌های کلی مصرف انرژی هستند و نهایتاً این موانع محلی عملکرد کلی نظام و دولت مرکزی را در دستیابی به اهداف بلندمدت تحت تأثیر قرار داده و عواقب نامطلوبی را در چشم‌انداز این کشور ترسیم می‌کنند.

با توجه به مبانی نظری و تجربی، سوال‌های زیر مطرح شدند:

1- Huang

2- Wu

- ۱- فهم اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی برای اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی چگونه ساخته می‌شود؟
- ۲- اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی مدل موفق اجرای خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی چگونه ترسیم می‌کنند؟
- ۳- آیا مدل بومی اجرای خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی دارای اعتبار است؟

روش

روش این پژوهش با توجه به هدف پژوهش از نوع ترکیبی یا آمیخته است. روش کیفی مورد استفاده در این پژوهش روش گراند تئوری یا روش داده بنیاد است. پس محقق در ابتدا با انجام مصاحبه‌های عمیق در میان ۲۰ نفر از خبرگان و مدیران بانک کشاورزی استان چهارمحال و بختیاری به تدوین الگوی بومی مدیریت استراتژیک پرداخته و سپس به کمک روش کمی پیمایش سعی در اعتباریابی و آزمون تئوری به دست آمده در جامعه آماری مشابه می‌کند. جامعه آماری بخش اول (کیفی) این تحقیق شامل خبرگان، اساتید دانشگاه هستند که به صورت هدفمند به عنوان جامعه آماری انتخاب شده‌اند و در بخش کمی تعداد ۲۸۴ نفر از مدیران و خبرگان، کارکنان مدیریت بانک کشاورزی استان چهارمحال و بختیاری به عنوان جامعه آماری حضور دارند که بر اساس فرمول کوکران تعداد ۱۶۵ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش در بخش کیفی با استفاده از مصاحبه‌های عمیق انجام شده و تکنیک عمده مورد استفاده برای جمع‌آوری داده‌های کیفی، مصاحبه عمیق است. در بخش کمی نیز برای سنجش متغیرها، جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات لازم و بررسی فرضیه‌ها، از پرسشنامه کتبی استفاده شده است. فرآیند تفسیر و تحلیل مصاحبه‌ها در بخش کیفی با توجه به روش کدگذاری انجام می‌گردد و تحلیل داده‌ها در بخش کمی نیز در سطح تبیین و پیش‌بینی صورت می‌گیرد. پس محقق در ابتدا با انجام مصاحبه‌های عمیق در میان ۲۰ نفر از اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور به تدوین الگوی بومی اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی پرداخته است. جامعه آماری تحقیق شامل اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور هستند که به صورت هدفمند به عنوان جامعه آماری انتخاب شده‌اند. انتخاب مشارکت‌کنندگان در پژوهش کیفی با هدف دستیابی به بیشترین اطلاعات در مورد پدیده مورد بررسی انجام می‌شود و از این رو اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور دارای بیش‌ترین اطلاعات در این حوزه هستند. روش نمونه‌گیری نیز نمونه‌گیری نظری است و در نمونه‌گیری نظری انتخاب نمونه‌ها با توجه به تحلیل داده‌های گردآوری شده پیشین شناسایی می‌شود. با گذشت زمان به عمق و تمرکز نمونه‌گیری افزوده می‌شود، زیرا در مراحل اولیه، بیشتر کشف مفاهیم و مقولات تازه و در مراحل بعد، عمق و غنا بخشیدن به این

مقولات، مدنظر قرار می‌گیرند. نمونه‌گیری زمانی به پایان می‌رسد که محقق به اشباع نظری رسیده باشد و اشباع نظری، زمانی حاصل می‌شود که داده‌های اضافی، کمکی به تکمیل و مشخص کردن یک مقوله نظری نمی‌کنند و نمونه‌ها از آن پس مشابه به نظر می‌رسند؛ بنابراین نمونه‌گیری از اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی کشور تا جایی ادامه یافت که محقق به این نتیجه رسید همه اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی کشور نظر واحدی در ارتباط با اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی دارند. در کل جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش با استفاده از مصاحبه‌های عمیق انجام‌شده و در بخش کمی که اعتباریابی الگوی بومی انجام‌شده، مؤلفه‌های الگوی تدوین شده به کمک پرسشنامه محقق ساخته شاخص‌سازی و تحلیل به کمک مدل‌سازی معادله ساختاری انجام شده است.

یافته‌ها

در این پژوهش به‌منظور آگاهی از ذهنیت اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی کشور از اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی از یک رویکرد کیفی استفاده شده است. از آنجایی که در این پژوهش قصد محقق می‌تواند کشف موضوع پژوهش با نظر مشارکت‌کنندگان (اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی کشور) در پژوهش باشد، بنابراین محقق با انجام مصاحبه‌های عمیق در میان اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی کشور به تدوین الگوی بومی اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی پرداخته و سپس مدل پارادایمی آن را بر اساس روابط علی موجود ارائه شده است.

شروع کار؛ شروع کار در نظریه زمینه‌ای با انجام مصاحبه‌های عمیق صورت می‌گیرد. مدل ارائه شده در این پژوهش حاصل تحلیل عمیق ۲۰ مصاحبه از اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی در کشور است که در فرایند مدیریتی تعاون روستایی استان‌ها و کل کشور درگیر هستند. طول زمان مصاحبه‌ها در بین دامنه زمانی ۳۸ تا ۱۲۶ دقیقه متغیر بود و در مجموع ۱۳۴۷ دقیقه مصاحبه و میانگین هر مصاحبه برای هر نفر بیش از ۶۷ دقیقه انجام گرفت. نتایج تحلیل داده‌ها بر اساس مراحل سه‌گانه کدگذاری ارائه شد و در مرحله کدگذاری باز، بیش از ۲۱۰ مفهوم و گزاره معنادار استخراج شد که این مقوله‌ها در مصاحبه‌ها بیرون کشیده شده و برای مراحل سه‌گانه کدگذاری به کار گرفته شده‌اند. لازم به ذکر است تمام مراحل استخراج تئوری و فرایند کدگذاری به‌صورت دستی انجام شده است؛ به این صورت که متن مصاحبه‌ها به‌دقت بارها خوانده‌شده و کدها و گزاره‌ها از آن استخراج شده است. در مرحله بعد ۱۳۱ مفاهیم متناظر از تعداد ۲۱۰ گزاره‌های معنادار کلی موجود در متن مصاحبه‌ها استخراج شد. این مقوله‌ها دارای ارتباط مفهومی با همدیگر هستند و به‌راحتی می‌توان آن‌ها را دسته‌بندی کرد و در مرحله کدگذاری باز ۲۷ خرده مقوله از مفاهیم متناظر بیرون کشیده شده است.

طراحی و اعتباریابی مدل اجرای خطمشی‌های تعاون روستایی . . .

پس از بررسی دقیق‌تر و پیوند بین مفاهیم خرده مقولات، ۱۲ مقوله محوری به دست آمد که این مقولات عبارت از: پیش‌بینی ابزاری در اجراء فرهنگ‌سازی، توانمندی بومی، مشارکت فعال، توجیه ذی‌نفعان عمومی، اتکای به خود، بازخوردهای مثبت، بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع، همسویی منافع عمومی و فردی، توسعه روستایی و خودکفایی است. با انتزاع بیشتر این مقولات در مرحله کدگذاری گزینشی، یک مقوله هسته‌ای به شرح «اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در بستر پیش‌بینی ابزارهای اجرا و فرهنگ‌سازی، با درگیر کردن ذی‌نفعان عمومی و مجریان، ضمن تسهیم آنان در مشارکتی همه‌جانبه با استراتژی‌هایی چون بهینه‌سازی اقتصاد و توسعه منابع روستایی همسو و همگرا، به توسعه تعاون روستایی بر پایه توانمندی بومی و خودکفایی منجر می‌شود» ظاهر شد که بتواند تمامی مقولات دیگر را تحت پوشش قرار بدهد. جدول زیر نتایج تحلیل داده‌ها را در مراحل سه‌گانه کدگذاری نشان می‌دهد. پس از طرح مقولات، مقوله هسته‌ای و نهایتاً مدل پارادایمی به تصویر کشیده می‌شود.

جدول (۱): خروجی مراحل سه‌گانه کدگذاری باز، محوری و گزینشی

مفاهیم متناظر	خرده مقولات	مقولات محوری	مقوله هسته نهایی
ویژگی‌های خطمشی خوب این است که مفید بودن در عمل و سادگی در اجراست. سازمان‌دهی برای خطمشی‌گذاری تعاون روستایی. یک خطمشی خوب قابلیت اجرایی قریب‌الوقوعی دارد. داشتن قابلیت اجرایی. عدم پیچیدگی	سهولت اجرایی	پیش‌بینی ابزاری در اجرا	اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در بستر پیش‌بینی ابزارهای اجرا و فرهنگ‌سازی، با درگیر کردن ذی‌نفعان عمومی و مجریان، ضمن تسهیم آنان در مشارکتی همه‌جانبه با استراتژی‌هایی چون بهینه‌سازی اقتصاد و توسعه منابع روستایی همسو و همگرا، به توسعه تعاون روستایی بر پایه توانمندی بومی و خودکفایی منجر می‌شود.
توسعه آموزش. داشتن اطلاعات عمومی لازم برای انجام فعالیت اقتصادی مانند خریدوفروش، تولید، بازار. آموزش اجباری مجریان خطمشی. اجرای برنامه‌های آموزشی متناسب. گام نخست در برنامه‌ریزی خطمشی‌گذاری تعاون روستایی شناخت مسائل خاص منطقه است. توجه به آموزش	وجود امکانات و زیرساخت		
داشتن اعتمادبه‌نفس و خودباوری. داشتن توان تصمیم‌گیری با توجه به شرایط مکانی و زمانی. داشتن صبر و استقامت لازم برای مقاومت در برابر مشکلات. داشتن روحیه سخت‌کوشی و همکاری مردمی برای تحقق اهداف	توسعه خواهی همگانی	فرهنگ‌سازی	
فرهنگ‌سازی در راستای تولید. توجه به قابلیت‌های فرهنگی مردم. شناخت روحیات فرهنگی. عدم تناقض سیاست‌ها با فرهنگ جامعه	همسویی با بستر فرهنگی		
گسترده‌ی تعاون روستایی. عمومیت تعاون یک مزیت است. ارتقای فرهنگ کار روستایان. تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری. جذب فارغ‌التحصیلان کشاورزی در تعاونی‌های روستایی	توسعه فرهنگ تعاون		
خریدهای تضمینی برای رفع نگرانی‌های کشاورزان. اصلاح الگوی مصرف و تولید. تأکید بر قابلیت‌های تولیدی منطقه. سرمایه‌گذاری بر تولیدات کشاورزی. توسعه تولیدات موجود	تولید بومی	توانمندی بومی	
توسعه از طریق کشاورزی. ارتقای کیفیت زندگی روستایان. افزایش سوددهی از طریق تولید. ارتقای کیفیت محصولات با روش‌های علمی	سودآوری عمومی		
همکاری و تعامل با مؤسسات تعاونی. کشاورزی کاربر، درهم‌تنیدگی اندیشه و عمل کارگزاران اجرایی. همکاری مجریان با روستایان. سازمان‌دهی مشارکت مردم در امر توسعه روستایی	درگیری ذهنی و عاطفی	مشارکت فعال	
گسترش و اجرای برنامه‌های کاربردی فناوری ارتباطات و اطلاعات. همکاری و مشارکت. تسهیل و تشویق همکاری جمعی. نهادینه کردن مشارکت در جوامع روستایی. جلب مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی‌های گوناگون	جلب همکاری فعال		
جلب همکاری رسانه‌های جمعی. افزایش آگاهی عمومی نسبت به اصول و ارزش‌های تعاون. آگاهی بخشی از اجرای موفق خطمشی‌ها. برگزاری دوره‌های آموزشی عمومی	شفافیت منافع عمومی	توجیه ذی‌نفعان عمومی	
توجیه نقش تعاون روستایی در تحقق عدالت اجتماعی. اولویت دادن به مردم. پیشتازی اقتصاد دانش‌بینان. لزوم توجه به پیشرفت توأم با عدالت. تعریف خطمشی به‌عنوان یک الگوی کارآمد. دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله	مقبولیت ابزاری		
حمایت از تولیدات داخلی و ملی. تأمین رشد بویا و بهبود شاخص‌های اقتصادی. توسعه عملیات اقتصادی. افزایش بهره‌وری. خودکفایی بومی	استقلال مالی	اتکای به خود	

مطالعات علوم اجتماعی ایران، سال پانزدهم، شماره پنجاه و نهم، زمستان ۱۳۹۷

	شکوفایی محلی	توسعه پایدار، تقویت خودباوری و خوداتکایی. پایداری از طریق خوداتکایی. ارتقای توان مدیریتی، مالی و اعتباری شبکه تعاون روستایی. توانمندسازی نیروی کار
	تجارب موفق اجرا	تأکید بر ارتقای درآمد روستاییان. پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور. سهیل مقررات و گسترش شوق‌های لازم. تعریف و ارائه الگوهای موفق. توجه آینده‌نگری طرح‌ها و خط‌مش‌ها
بازخوردهای مثبت	اخلاقی بودن	تأکید بر احترام و همگرایی کارگزاران تعاون روستایی. وجود حسن رابطه بین اعضای تعاون روستایی. تأکید بر تصمیماتی بر پایه نفع رساندن به کشاورزان. تکریم روستاییان و کشاورزان. تکریم محیط‌زیست
	رفع مشکلات	کاهش دخالت دولت در تعاون. آمادگی در مواجهه با چالش‌ها. تقویت بنیه مالی تعاونی‌ها. اصلاح اساسنامه تعاونی‌های روستایی. طرحی و اجرای سیستم ارزشیابی عملکرد و شرکت‌های اتحادیه‌های تعاون. غلبه بر تعدد و تصدی‌گری در تعاون روستایی
بهبودسازی اقتصاد روستایی	پویایی مبادلات روستا	کمک به ماندگاری روستاییان در روستاها. محور قرار دادن رشد و بهره‌وری در روستا. رونق گردشگری روستایی. تقویت عوامل تولید. توسعه بازارهای محلی
	مردمی کردن اقتصاد	حذف واسطه‌ها و دلالان. بازاربایی. به حداکثر رساندن مشارکت آزاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی. تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد. امنیت قانون و حفظ حقوق افراد و منافع آن‌ها. در اختیار قرار دادن نهیلات بانکی برای تعاون روستایی
توسعه منابع	افزایش قابلیت‌های محیطی	بها دادن به تعاون روستایی. خودگردانی تعاون روستاها. به فعلیت درآوردن استعدادها، تعهد و تداوم آن در کارمندان و مجریان. قدرت ظرفیت نوآوری. توسعه سیاست‌های اقتصادی مقاومتی
	افزایش امکانات اجرایی	انتشار کتب و نشریات ضروری. افزایش قابلیت‌های تولیدی در روستاها. همکاری و تعامل با مؤسسات آموزشی. اصلاح الگوی مصرف به سمت مصرف بهینه. موفقیت سیستم تولیدی روستاها. توانمندی اقتصاد روستایی
همسویی منافع عمومی و فردی	همگرایی	ادغام نفع ملی با منافع فردی. حرکت از اقتصاد روستایی به سوی منافع ملی. تعامل سازنده بین گروه‌ها. تعریف اقتصاد محلی به‌منایه اقتصاد ملی
	پیوند منافع خرد و کلان	خط‌مشی خوب است که با تغییر یا تثبیت به افراد و سازمان منفعتم برساند. پیاده‌سازی منفعتم فردی در راستای ارتقای صنعت ملی. همانندی توسعه بومی و توسعه ملی
توسعه روستایی	گسترش امکانات	استفاده از حداکثری منابع و ظرفیت‌های کشور. رسیدن به توسعه پایدار. موفقیت اجرای طرح‌های عمرانی، مهاجرت معکوس از شهر به روستا. آبادی و به قابلیت رساندن زندگی روستایی. پیشرو بودن در تولید
	ارتقای فرهنگی	تقویت فرهنگ کار و تولید. فرهنگ اشتغال‌زایی. توسعه تکنولوژی‌های تولیدی. به‌کارگیری فناوری پیشرفته. همکاری و تعامل با دانشگاه‌ها
خودکفایی	تولید نیازهای اساسی	حمایت از تولید داخلی. حمایت از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی. افزایش تولید داخلی نهادها و کالاهای اساسی. تأمین امنیت. تأکید بر افزایش کتبی و کیفی غذا و درمان
	کاهش واردات	صادرات به‌جای واردات. فرصت‌سازی بومی. مولد شدن اقتصاد بومی
	اشتغال‌زایی	سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکرد جهادی. درون‌زایی اشتغال. اشتغال همه اعضای خانواده. توسعه مشاغل کوچک و متوسط. حرکت جهاد گونه اقتصادی

در این مرحله مایه گرفتن مفاهیم از داده‌ها، مشخصه اصلی راهبرد نظریه زمینه‌ای است و به کمک تحلیل مقوله‌ها می‌توان فرایند نظریه‌سازی را تشریح کرد. در مورد نام‌گذاری مناسب مقوله‌ها، پرسیدن سوالات برانگیزنده، مقایسه و استنتاج طرحی نو، یکپارچه و واقع‌بینانه از انبوه داده‌های خام و سازمان نیافته، نیاز به خلاقیت ویژه‌ای دارد و با توجه به خلاقیت باید حساسیت نظری راهگشای ادامه کار باشد. حساسیت نظری از خلال تجربه حرفه‌ای، مطالعه متون، تجربه شخصی و روند تحلیل داده‌ها در خلال پژوهش بر حساسیت نظری محقق می‌افزاید. حساسیت نظری از آن جهت مهم است که اساساً پژوهش کیفی و نظریه‌مبنایی در پی معنادار کردن داده‌ها هستند. در ادامه هر یک از مقولات معنادار با توجه به خلاقیت و حساسیت نظری مورد تحلیل و تفسیر قرار گرفته‌اند.

مقوله هسته (مرکزی): اجرای موفق خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی در بستر پیش‌بینی ابزارهای اجرا و فرهنگ‌سازی، با درگیر کردن ذی‌نفعان عمومی و مجریان، ضمن تسهیم آنان در مشارکتی

همه‌جانبه با استراتژی‌هایی چون بهینه‌سازی اقتصاد و توسعه منابع روستایی همسو و همگرا، به توسعه تعاون روستایی بر پایه توانمندی بومی و خودکفایی منجر می‌شود.

آخرین مرحله کدگذاری مرحله مرحله کدگذاری گزینشی است که در آن کدهای به‌دست‌آمده در مرحله کدگذاری محوری را در سطحی انتزاعی‌تر ادامه می‌دهد. هدف از این کار، یکپارچه‌سازی و پالایش مقوله‌های کسب‌شده در مرحله کدگذاری محوری است. در این مرحله است که شکل‌گیری و پیوند هر مقوله با سایر مقوله‌ها شرح داده می‌شود و مقوله هسته نهایی به‌دست‌آمده که کل مفاهیم و مقوله‌ها را در برمی‌گیرد. با ترکیب ۱۲ مقوله اصلی پژوهش (پیش‌بینی ابزاری در اجراء فرهنگ‌سازی، توانمندی بومی، مشارکت فعال، توجیه ذی‌نفعان عمومی، اتکای به خود، بازخوردهای مثبت، بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع، همسویی منافع عمومی و فردی، توسعه روستایی و خودکفایی)، مقوله هسته نهایی در مرحله کدگذاری گزینشی ظهور کرد. با توجه به مقولات عمده و توضیحات فوق می‌توان گفت که مقوله؛ اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در بستر پیش‌بینی ابزارهای اجرا و فرهنگ‌سازی، با درگیر کردن ذی‌نفعان عمومی و مجریان، ضمن تسهیم آنان در مشارکتی همه‌جانبه با استراتژی‌هایی چون بهینه‌سازی اقتصاد و توسعه منابع روستایی همسو و همگرا، به توسعه تعاون روستایی بر پایه توانمندی بومی و خودکفایی منجر می‌شود، می‌تواند همه مباحث اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی راجع به موفقیت اجرایی خطمشی‌گذاری تعاون روستایی را تحت پوشش قرار دهد و نیز جنبه تحلیلی داشته باشد. بر اساس مقوله هسته نهایی که خود برگرفته و انتزاع شده از سایر مقولات عمده ارائه شده است، اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در کل کشور در تجربه زیست خود شرایط علی، بستر و پیامدهای اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی را تجربه، درک و یا تصور می‌کنند. آن‌ها در شرایط و بستر تعاملی خاصی اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی را تبیین کرده‌اند که اگر این شرایط در هر روستا و تشکی تعاونی مهیا شود، انتظار موفقیت‌آمیز اجرای خطمشی‌ها، انتظار معقولی خواهد بود.

اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور به‌عنوان کارگزاران و مجریان برنامه‌ریزی‌های خرد و کلان مدیریت روستایی و تعاونی هستند که در موارد متعددی خود در موارد مدیریتی و اجرای استراتژیک آن‌ها سهیم هستند. از این رو آنان تشخیص دقیقی از کارآمدی و اثرگذاری متغیرهای مؤثر بر اجرای موفق خطمشی‌ها دارند. همان‌طور که از متن مصاحبه‌ها مشخص است، اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی برای اقتصاد کل کشور بسیار حساس و کارآمد است و از این رو الگوهای بومی برای تبیین وضعیت اجرای صحیح این خطمشی‌ها نیز کارآمدتر خواهند بود.

ترسیم مدل پارادایمی؛ در مجموع یافته‌های پژوهش حاضر نشان دادند که اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی بر پایه اقتصاد مقاومتی در مناطق مختلف در شرایطی مختلفی اتفاق می‌افتد. اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در کشور رویکردهای متفاوتی را در راستای اجرای

موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی بیان کرده‌اند. همه آن‌ها در این مسئله که اجرای موفق خطمشی‌ها ممکن است، اتفاق نظر دارند، اما هر کدام از رویکردی متفاوت به این مقوله نگاه کرده‌اند و پاسخ‌های متفاوتی به سؤال اصلی پژوهش داده‌اند. در یک رویکرد کلی می‌توان همه یافته‌ها را می‌توان در یک مدل پارادایمی برای فهم بهتر ترسیم کرد. همان‌گونه که در شکل شماره (۱) مشاهده می‌شود، این مدل دارای بخش‌های؛ شرایط علی، پدیده، بستر، شرایط مداخله‌گر، استراتژی و پیامد است.

پدیده مرکزی این مدل، اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی است که محور سؤالات مصاحبه کیفی و اطلاعات نظری و مفهومی اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور است. همچنین در این مدل شرایط علی شامل دو مؤلفه توجیه ذی‌نفعان عمومی اجرای خطمشی‌ها و اتکای به خود است. توجیه ذی‌نفعان عمومی اجرای خطمشی‌ها شامل دو خرده مقوله شفافیت منافع عمومی و مقبولیت ابزاری است که این مقوله می‌تواند توجیه بالایی در افزایش آگاهی عمومی در اجرای خط‌های تعاون روستایی با برگزاری دوره‌های آموزشی عمومی و آگاهی بخشی از اجرای موفق خطمشی‌ها را داراست.

در مورد مقوله اتکای به خود این شرایط برای عموم مردم باید توجیه شود که اجرای موفق خط‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی به خودکفایی مردم منجر خواهد شد.

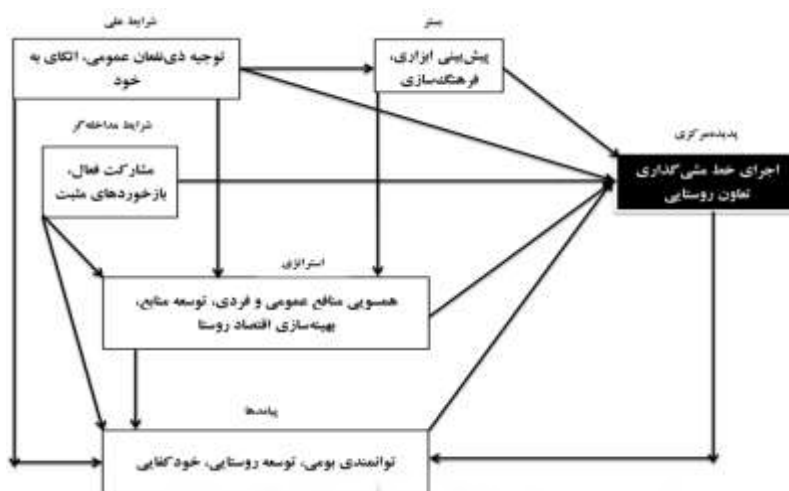
شرایط علی در مدل پارادایمی پژوهش دارای اثرگذاری چندگانه‌ای است که می‌تواند علت مستقیم و غیرمستقیم اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی است. برای مثال شرایط علی با اثرگذاری مستقیم خود بر اجرای خطمشی‌گذاری تعاون روستایی می‌تواند موفقیت اجرای این خط‌ها را تضمین کند. همچنین شرایط علی (توجیه ذی‌نفعان عمومی اجرای خطمشی‌ها و اتکای به خود) می‌تواند اثر مستقیمی بر بسترهای (پیش‌بینی ابزاری و فرهنگ‌سازی) اجرای موفق خطمشی‌ها داشته باشد. علاوه بر آن شرایط علی هم بر استراتژی‌ها (بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع و همسویی منافع عمومی و فردی) و هم بر پیامدها (توانمندی بومی، توسعه روستایی و خودکفایی) اثر مستقیمی دارد.

علاوه بر شرایط علی در مدل پارادایمی نقش بسترهای موجود در اجرای موفق خط‌های تعاون روستایی مهم است و اساساً باید دید که اجرای موفق خطمشی‌ها در چه بستری رخ می‌دهد. بر مبنای یافته‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌های پژوهش پیش‌بینی ابزاری با دو خرده مقوله سهولت اجرایی و وجود امکانات و زیرساخت؛ و فرهنگ‌سازی با سه خرده مقوله توسعه‌خواهی همگانی، همسویی با بستر فرهنگی و توسعه فرهنگ تعاون اثر مستقیمی بر اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی بر مبنای اقتصاد مقاومتی دارند. بسترها علاوه بر اثر مستقیم بر اجرای خط‌ها بر استراتژی‌های اجرایی نیز اثر دارند.

از دیگر مؤلفه‌هایی که از آن به‌عنوان شرایط مداخله‌گر یاد می‌شود، مشارکت فعال و بازخوردهای مثبت است که می‌تواند اثر شتاب‌دهنده یا بازدارنده بر اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی دارد. مشارکت فعال دارای دو بعد درگیری ذهنی و عاطفی و جلب همکاری فعال است که این دو مقوله از ترکیب تعداد زیادی گزاره معنادار مرتبط با مشارکت و مشارکت‌جویی افراد حاصل شده است و بازخوردهای مثبت نیز به‌عنوان دیگر مؤلفه مهم شرایط مداخله‌گر از سه خرده مقوله تجارب موفق اجرا، اخلاقی بودن و رفع مشکلات تشکیل شده است.

اما بخش مهم این مدل پارادایمی که نقش مهمی در اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی دارد استراتژی‌هایی برای اجرای موفق خط‌مشی‌هاست. آنچه از هسته برخی مصاحبه‌ها بیرون می‌آید، راهبردها یا استراتژی‌هایی برای اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی در بین اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی کشور است. مهم‌ترین استراتژی‌ها برای اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی شامل؛ بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع و همسویی منافع عمومی و فردی است. این سه استراتژی مهم دو نقش عمده در مدل پارادایمی دارند. نخست به‌طور مستقیمی بر اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی اثر دارند و علاوه بر آن بر پیامدهایی منجر می‌شود که شامل توانمندی بومی، توسعه روستایی و خودکفایی است. درنهایت این استراتژی‌ها به دستیابی به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی منجر می‌شوند. در متون مدیریتی استراتژی مهم‌ترین ابزار الگوهاست و در همین مدل نیز همسویی منافع عمومی و فردی یکی از مهم‌ترین استراتژی‌ها برای اجرای موفق خط‌مشی‌هاست. بر این اساس اگر سطح فرهنگ جامعه روستایی به درجه‌ای برسد که در آن منافع افراد با منافع ملی گره بخورد، آن‌وقت اجرای سیاست‌های تعاون مبتنی بر اقتصاد مقاومتی به‌صورت تضمینی اجرا می‌شود.

در نهایت مدل پارادایمی پژوهش باید دارای پیامدهایی در راستای پدیده مرکزی پژوهش باشد. مهم‌ترین پیامدهای مورد انتظار در تبیین اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی، توانمندی بومی با خرده مقولات تولید بومی و سودآوری عمومی یکی از مهم‌ترین پیامدهاست. هرچند این پیامد خود فی‌نفسه مطلوب است، اما بر اجرای موفق سیاست‌های تعاون مبتنی بر اقتصاد مقاومتی اثر مستقیمی دارد. از دیگر پیامدها می‌توان به توسعه روستایی اشاره کرد. توسعه روستایی شامل گسترش امکانات و ارتقای فرهنگی است. توسعه روستایی نیز به‌مانند توانمندی بومی هم نتیجه و هم علت است. توسعه روستایی هرچند هدف همه خط‌مشی‌های توسعه روستایی است، اما خود توسعه روستایی باعث اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی می‌شود. علاوه بر توسعه روستایی خودکفایی نیز دارای چنین وضعیتی است.

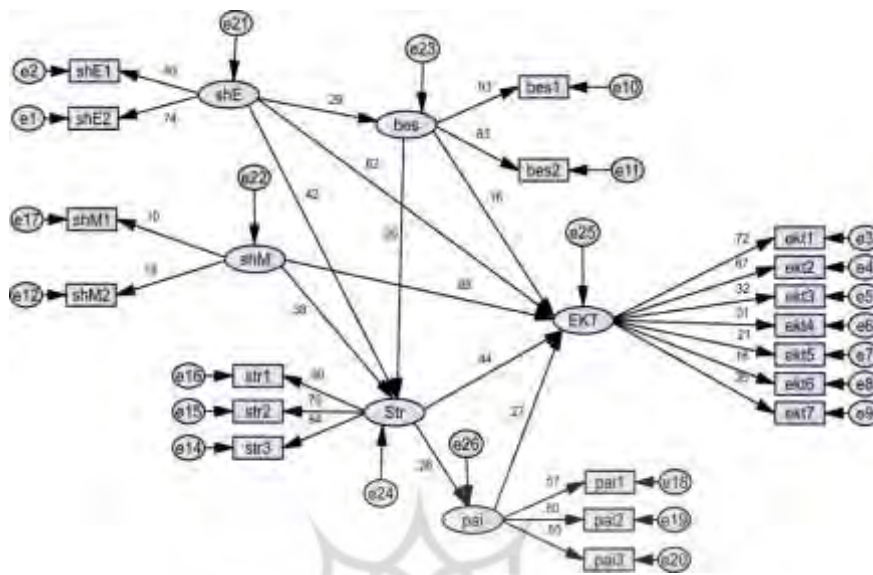
شکل (۱): مدل پارادایمی پژوهش

اعتباریابی الگوی بومی تدوین شده؛ با توجه به استنباط آماری موجود، روابط ساختاری مدل بومی تدوین شده مورد آزمون قرار گرفتند و نتایج آن‌ها گویای اثربخش بودن متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته و موفقیت اجرای خط‌مشی‌های تعاون روستایی بوده است. آزمون مدل اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی به کمک نرم‌افزار AmosGraphics نیز نشان داده شده است.

جدول (۲): متغیرها و نمادهای ترسیمی موجود در مدل

نماد ترسیمی	شاخص‌ها	متغیرهای موجود در مدل
bes1	پیش‌بینی ابزاری	بسترهای اثرگذار بر اجرای خدمت‌گذاری تعاون روستایی (bes)
Bes2	فرهنگ‌سازی	
shE1	توجیه ذی‌نفعان عمومی	شرایط علی اثرگذار بر اجرای خدمت‌گذاری تعاون روستایی (shE)
shE2	اتکای به خود	
shM1	بازخوردهای مثبت	شرایط مداخله‌گر اثرگذار بر اجرای خدمت‌گذاری تعاون روستایی (shM)
shM2	مشارکت فعال	
str1	بهینه‌سازی اقتصاد روستایی	استراتژی اثرگذار بر اجرای خدمت‌گذاری تعاون روستایی (Str)
str2	توسعه منابع	
str3	همسویی منافع عمومی و فردی	
pai1	توانمندی بومی	پیامدهای اجرای خدمت‌گذاری تعاون روستایی (pai)
pai3	توسعه روستایی	
pai3	خودکفایی	
EKT1 ... EKT7	مجموع هفت گویه برای سنجش اجرای موفق خدمت‌گذاری تعاون روستایی	اجرای موفق خدمت‌گذاری تعاون روستایی (EKT)

طراحی و اعتباریابی مدل اجرای خطمشی‌های تعاون روستایی ...

شکل (۲): مدل معادله ساختاری برای تبیین اجرای موفق خطمشی تعاون روستایی (EKT)

در این مدل ۱۹ متغیر مشاهده‌شده وجود دارد که این متغیرها از تجمیع تعداد زیادی گویه حاصل شده‌اند. برخی از متغیرهای مشاهده‌شده شامل متغیرهای مستقل اصلی پژوهش هستند که در مدل پارادایمی بخش کیفی پژوهش مشخص شده و برای تبیین اثر متغیرهای مستقل بر اجرای موفق خطمشی تعاون روستایی به کار رفته‌اند. این متغیرهای آشکار شاخص‌های اصلی از متغیرهای مستقل و اجرای موفق خطمشی تعاون روستایی هستند که در متغیرهایی چون: بسترهای اثرگذار بر اجرای خطمشی تعاون روستایی (پیش‌بینی ابزاری در اجرا، فرهنگ‌سازی)؛ شرایط علی اثرگذار بر اجرای خطمشی تعاون روستایی (توجیه ذی‌نفعان عمومی، اتکای به خود)؛ شرایط مداخله‌گر اثرگذار بر اجرای خطمشی تعاون روستایی (بازخوردهای مثبت، مشارکت فعال)؛ استراتژی اثرگذار بر اجرای خطمشی تعاون روستایی (بهبودسازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع، همسویی منافع عمومی و فردی)؛ پیامدهای اجرای خطمشی تعاون روستایی (توانمندی بومی، توسعه روستایی، خودکفایی) و مجموعه گویه‌هایی برای اجرای موفق خطمشی تعاون روستایی وجود دارند. در بیان شاخص‌های اجرای موفق خطمشی تعاون روستایی هفت شاخص مختلف وجود دارند که (ekt1) به معنی «اجرای موفق خطمشی‌ها باید بر پایه پیش‌بینی دقیق ابزارها و امکانات اجرایی باشد» با ضریب ۰/۷۲ دارای بیشترین وزن در تبیین اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی داشته است و بر همین اساس (ekt6) به معنی «اجرای موفق خطمشی تعاون روستایی باید به بهبودسازی اقتصاد و توسعه منابع روستایی منجر می‌شود» با ضریب ۰/۱۶ دارای وزن کمتری در تبیین اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی داشته است. در بحث سایر متغیرها نیز همه ضرایب اثر معناداری در تبیین متغیرهای پژوهش نشان داده‌اند.

اما در بحث روابط ساختاری نتایج حاصل از مدل‌سازی نشان داده است که اثر همه متغیرهای مستقل بر اجرای موفق خط مش‌های تعاون روستایی معنادار بوده است. در همین ارتباط می‌توان گفت اثر شرایط علی (shE) بر اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی (EKT) با ضریب $0/62$ اثر مستقیم و معناداری است و همچنین اثر شرایط مداخله‌گر (shM) نیز با ضریب $0/85$ معنادار بوده است. علاوه بر دو متغیر فوق استراتژی‌ها و بسترها و حتی پیامدها نیز اثر مستقیم و معناداری بر اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی داشته‌اند. علاوه بر روابط اصلی می‌توان برخی روابط ساختاری در مدل را نیز تحلیل کرد. برای مثال شرایط هم بر بسترهای اجرای خط‌مشی و هم بر استراتژی‌های اجرای خط‌مشی اثر مستقیم و معناداری دارد. همچنین اثر جداگانه شرایط مداخله‌گر و بستر بر استراتژی‌های اجرای خط‌مشی مستقیم و معنادار بوده است. درنهایت خود استراتژی‌های اجرای خط‌مشی توانسته‌اند اثر مستقیم و معناداری بر پیامدهای اجرای موفق خط‌مشی تعاون روستایی داشته‌اند. در کل مثبت بودن تمام بارهای عاملی مدل گویای مستقیم و معناداری بودن روابط موجود در مدل است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف کشف بر ساخت‌های شخصی اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی از اجرای خط مش‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی طراحی شد و نتایج بر اساس سه مرحله کدگذاری با بیش از ۱۳۱ مفهوم و ۲۷ مقوله فرعی و ۱۲ مقوله اصلی و یک مقوله هسته به دست آمد. ۱۲ مقوله به دست‌آمده شامل؛ پیش‌بینی ابزاری در اجرا، فرهنگ‌سازی، توانمندی بومی، مشارکت فعال، توجیه ذی‌نفعان عمومی، اتکای به خود، بازخوردهای مثبت، بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع، همسویی منافع عمومی و فردی، توسعه روستایی و خودکفایی است که با انتزاع بیشتر این مقولات در مرحله کدگذاری گزینشی، یک مقوله هسته به نام «اجرای موفق خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی در بستر پیش‌بینی ابزارهای اجرا و فرهنگ‌سازی، با درگیر کردن ذی‌نفعان عمومی و مجریان، ضمن تسهیم آنان در مشارکتی همه‌جانبه با استراتژی‌هایی چون بهینه‌سازی اقتصاد و توسعه منابع روستایی همسو و همگرا، به توسعه تعاون روستایی بر پایه توانمندی بومی و خودکفایی منجر می‌شود» ظاهر شد که می‌تواند تمامی مقولات دیگر را تحت پوشش قرار بدهد.

همچنین در بحث اعتباریابی نیز نتایج حاصل از مدل‌سازی معادله ساختاری نشان داده است که اثر همه متغیرهای مستقل بر اجرای موفق خط مش‌های تعاون روستایی معنادار بوده است. در همین ارتباط می‌توان گفت اثر شرایط علی (shE) بر اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی (EKT) با ضریب $0/62$ اثر مستقیم و معناداری است و همچنین اثر شرایط مداخله‌گر (shM) نیز با ضریب $0/85$ معنادار بوده است. علاوه بر دو متغیر فوق استراتژی‌ها و بسترها و حتی پیامدها نیز اثر مستقیم و معناداری بر اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی داشته‌اند. در کل مثبت بودن تمام بارهای عاملی مدل گویای

مستقیم و معناداری بودن روابط موجود در مدل است و به نحوی اعتباریابی مدل بومی تدوین شده با ضرایب بالایی تأیید شده است. در کل، محقق به دنبال یک چارچوب نظری از بساخت اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در کشور بوده است. پیش‌فرض این مطالعه این بود که اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی به‌عنوان یک راهبرد هدفمند و کنش با معنای تعاملی در بین اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور بوده که به همین دلیل محقق به دنبال کشف این برساخت بوده است. یافته‌های تحقیق نشان دادند که اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در کشور فرایند اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی در راستای اقتصاد مقاومتی را چگونه می‌بینند و برای تبیین آنچه استدلال‌هایی ارائه می‌دهند. تمامی مقولات موردنظر در مدلی پارادایمی به‌دقت شرایط علی تا پیامدهای آن را تدوین نموده است.

منابع

- تسلیمی، محمد سعید. (۱۳۹۴). تحلیل فرایندی خطمشی‌گذاری و تصمیم‌گیری، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.
- جالپور، محسن. (۱۳۹۵). ضرورت بازنگری در قوانین اقتصادی مجلس، ماهنامه فرهنگ و تعاون، شماره ۹۷.
- خسروی، محمود. (۱۳۹۵). نقش تعاونی در توسعه پایدار، ماهنامه فرهنگ و تعاون، شماره ۹۷.
- دانشفرد، کرم‌الله. (۱۳۹۳). موانع اجرای خطمشی‌های عمومی در سازمان‌های غیردولتی (بخش خدمات پلیس +۱۰ و دفاتر خدمات پیشخوان دولت)، فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت منابع در نیروی انتظامی، سال دوم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۳، ۵۰-۲۳.
- درخشان، حجت‌اله و حبیبی، مرتضی (۱۳۹۷). ارائه مدل پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی در حوزه خدمات (مطالعه موردی؛ شعبات بیمه ایران استان اردبیل). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت اجرایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال.
- طاهرپور کلانتری، حبیب‌اله؛ معمارزاده طهران، غلامرضا. (۱۳۸۷). عوامل مؤثر بر اجرای موفق خطمشی‌های مالیاتی مصوب مجلس، پژوهشنامه اقتصادی، زمستان ۱۳۸۷، شماره ۴ (ویژه‌نامه طرح تعدیل اقتصادی)، ۶۸-۴۵.
- عباسی، عباس؛ معتضدیان، رسول؛ میرزایی، محمدقاسم. (۱۳۹۵). بررسی موانع اجرای خطمشی‌های عمومی در سازمان‌های دولتی، پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، سال ششم، تابستان ۱۳۹۵، شماره ۲، ۶۹-۴۹.
- محمدی، محسن؛ هاشمی، سیدمعین؛ خواجه‌زاده، محمد؛ جهان‌شاهی، پیمان. (۱۳۹۳). بررسی عوامل تأثیرگذار بر غیرفعال و راکد شدن شرکت‌های تعاونی بخش کشاورزی طی ده سال اخیر در استان کرمان

با استفاده از تکنیک تحلیل فرایند سلسله مراتبی (AHP) و روش TOPSIS، طرح پژوهشی اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان کرمان.

- نکویی نائینی سید علی، قنبری یوسف، برقی حمید، علیزاده نادر. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی جامعه روستایی بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی: مطالعه موردی شهرستان اصفهان. ۱۹. ۱ (۳): ۱۲۱-۱۳۸.

- الوانی، سید مهدی و شریف‌زاده، فتاح (۱۳۹۳). فرایند خط‌مشی گذاری عمومی، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.

- همتی راد، فرزانه. (۱۳۹۳). اصول و اندیشه‌های تعاونی، ویراستار علمی: بهزاد حکیمی نیا، ناشر: دانشگاه پیام نور.

- Huang, Grant D. Altemose, Jane., O'Leary, Timothy J. (2017). Public access to clinical trials: Lessons from an organizational implementation of policy, Contemporary Clinical Trials, In Press, Accepted Manuscript, Available online 13 April 2017.

- Jansson, Elisabeth. Fosse, Elisabeth. Tillgren, Per. (2011). National public health policy in a local context-Implementation in two Swedish municipalities, Health Policy, Volume 103, Issues 2° 3, December 2011, Pages 219-227

- Kenbeek, Seth D. Christopher Bone, Cassandra Moseley, (2016). A network modeling approach to policy implementation in natural resource management agencies, Computers, Environment and Urban Systems, Volume 57, May 2016, Pages 155° 177.

- Wu, Jing; Zuidema, Christian; Gugerell, Katharina; Gert de Roo. (2017). Mind the gap! Barriers and implementation deficiencies of energy policies at the local scale in urban China, Energy Policy, Volume 106, July 2017, Pages 201-211.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی